

TEDENSKA PRILOGA

PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Trst 26. mar. 1950

Št. 12 - Leto II.

Na novih poteh socializma

Govor tovariša Milovana Djilasa
na predvolivnem zborovanju beograjskih študentov

Tovariši in tovarišice!

Volitve za Ljudsko skupščino prihajajo v nenavadno zamotanih in originalnih okoliščinah. Zato se mi zdi potrebno — kolikor je to meni sploh mogoče, danes in v takih priložnostih, prav vam, novi inteligenci, pred katero je šele življenje, govoriti več o teh pogojih in nekaterih njihovih originalnih potezah. S tem pa bo hkrati, čeprav samo posredno, opozorjeno tudi na pomen in značaj teh volitev, na dolžnosti bodočih poslancev in bodoče skupščine, o čemer so v volivni kampanji posebej in izčrpno govorili naši voditelji, zlasti pa tovariša Tito in Kardelj.

Kakor vam je znano, ne nastopa pri nas na volitvah opozicija in nimamo opozicijskih kandidatov. Nastaja vprašanje: ali je to demokratično in ali je pod diktaturo proletariata nujna samo ena «vlada», «lista», oziroma — ali so delavskemu razredu in kmetom, kadar so na oblasti, «potrebne» tudi opozicijske buržoazne liste? To vprašanje je popolnoma praktičnega pomena. Delavskemu razredu in delovnim množicam, katerim ta razred stoji na čelu, je v naši dobi buržoazija ovira za njihov nadaljnji razvoj in nadaljnji razvoj proizvodjalnih sil, tako da bi bili njeni kandidati samo nepotrebna ovira. Če bodo delovne množice, kadar so na oblasti, dovolile nastop buržoazije, zavisj od konkretnih okoliščin, oziroma — od razmerja sil, od oblike diktature proletariata v nekem danem položaju. Okoliščini, razmerje sil in oblike diktature proletariata pa so lahko, kakor vemo, najrazličnejše.

Zgodovinske okoliščine, ki so se zrušile pri nas, dajejo delovnim množicam, ki jih vodi delavski razred, možnost, da svoje naravne politične potrebe spravijo v sklad s svojimi možnostmi in da onemogočijo nastop buržoazije na volitvah, čeprav so formalno dopuščene te možnosti tudi njej sami. Prav te zgodovinske okoliščine so pri nas tako zelo oskubile in oslabile buržoazijo,

da ni niti sama danes sposobna storiti kakršne koli resnejše politike za javni politični nastop.

To torej, da pri nas ni opozicijskih kandidatov, ni dokaz nedemokratičnosti volitev in celotnega državnega sistema, temveč narobe: to je dokaz sile delavskega razreda in delovnih množic, dokaz, da je naša demokracija prav ljudska, dosledno za ljudstvo, za velikansko večino. Zameriti nam nedemokratičnost v tem pogledu bi bilo prav tako, kot če bi kdo nam in ljudskim množicam zameril, da ne podpiramo buržoazije in da se proti njej politično ter drugače borimo. Če bi bila v takih kritikah vsaj trohica doslednosti, bi morali kritizirati le buržoazijo, zato ker je formalno pravico spremenila v resnično brezpravnost ljudskih množic, volivno pravico vseh državljanov pa v «pravico» delovnih množic, da volijo te ali one predstavnike izkoriščevalcev.

Toda v čem sta tedaj značaj in pomen volitev pri nas in v čem bi sploh morala biti pod diktaturo proletariata?

V tem, da morajo volitve krepiti diktaturo proletariata oziroma socialistično demokracijo, stalno razširjati njeno množično osnovo, t. j.: demokratizirati jo znotraj v borbo proti buržoazni reakciji in birokratizmu ter z vključevanjem množic v vodstvo države ter gospodarstva, z razvijanjem njihove pobude. Razen tega pa volitve potrjujejo linijo razvoja, ki jo mora volivna kampanja razložiti in pojasniti, ker je očitno vzporedno vprašanje, ali bodo kandidati izvoljeni, kajti ob takih okoliščinah in v takem sistemu bodo v vsakem primeru izvoljeni, glavno pa je v volivni kampanji vprašanje zavestne aktivnosti in udeležbe množic pri splošnih praskanjih, pri vprašanjih razvojne linije, pri vprašanjih nadaljnje povezave množic, Partije in ljudske oblasti.

Sedaj se postavlja vprašanje: kakšna je ta linija razvoja, ki jo morajo množice pri nas potrditi in ob kateri se morajo še na-

dalje aktivizirati? Katera so temeljna vprašanja v razvoju, ki se kaže na podlagi dosedanjih izkušenj? To so: vprašanje vloge države v socializmu, vprašanje narodne neodvisnosti v socializmu in vprašanje nadaljnje borbe za socialistično zgraditev. Seveda so vsa ta vprašanja med seboj najtesneje povezana z borbo, ki jo vodijo danes naša Partija, naše delovne množice in jugoslovanski narodi proti sodobnemu revizionizmu, katerega središče je v Sovjetski zvezi, natančno rečeno v CK VKP(b).

Kakor vam je znano, je med kapitalizmom in komunizmom nujno prehodno razdobje, ki se imenuje nižja faza komunizma ali socializem. Komunistična družba ne nastane torej takoj in na svoji lastni podlagi. Novi družbeni odnosi, ki se ustvarjajo po odstranitvi buržoazije z oblasti, imajo še vedno in neizbežno v mnogih svojih oblikah dediščino stare družbe. Ena takih dediščin je tudi država prehodnega razdobja od kapitalizma k socializmu, to je diktatura proletariata, socialistična demokracija. Moramo namreč imeti pred očmi, da je tudi diktatura proletariata ostanek razredne družbe, sicer so značaj in funkcije te države novega tipa drugačni od prejšnjih državnih oblik; pomeni orodje sila velikanske večine nad velikansko manjšino, njena zgodovinska vloga pa se omejuje na eni strani — na zlom odpora buržoazije in drugih reakcionarnih razredov ter njihove poizkuse, da bi se obnovil stari red, na drugi strani pa — na pripravo svojega lastnega.

Marx in Lenin sta, upoštevajoč ekonomske zakonitosti razvoja k komunizmu, napovedala, da grozita zmagovitemu delavskemu razredu in socializmu dve nevarnosti: od poražene buržoazije — na eni strani in lastne birokracije — na drugi strani. Ni naključje, da je Marx zahteval, naj bodo uradniki voljeni, in to le za določeno dobo, nakar naj bi šli v proizvodnjo. Engels in Lenin sta večkrat poudarjala, da s spremembo ekonomskih odnosov, t. j. z uničenjem privatne kapitalistične lastnine nad proizvodnimi sredstvi, ne nastopi takoj, lahko in avtomatično tudi sprememba političnih odnosov. Razvoj diktature proletariata, socialistične demokracije, more iti torej v dveh smereh: v smeri njenega ožiranja v tisti stopnji, kot se krepi socializem, ali pa v smeri krepitve in spreminjanja birokracije v privilegirano kasto, ki živi na račun družbe kot celote, čeprav mu ni več na določeni stopnji razvoja proizvodnih sil potrebna, niti za borbo proti kapitalističnim ostankom — ker teh ni ali pa so nebitveni za razvoj družbe, niti za organizacijo proizvodnje, kajti svobodno združeni proizvajalci lahko tudi že sami vodijo proizvodni proces.

Razvoj proizvodnih sil v Sovjetski zvezi je dosegel tako stopnjo, da jim več ne ustrezajo družbeni odnosi, ne ustrezajo jim način vodstva samega proizvodnega procesa in način razdeljevanja proizvodnih dobrin. Nastalo je klasično nasprotje med proizvodnimi silami in proizvodnimi odnosi. Toda to nasprotje v Sovjetski zvezi ni tako, kakršno je bilo v prejšnjih razrednih družbenih formacijah, kajti lastninski odnosi so drugačni kot v njih. Čeprav so tam še kapitalistični in celo predkapitalistični ostanki, nimajo bistvene vloge v družbenem razvoju, ker so porušeni lastninski odnosi, na katerih bi se ti ostanki lahko nadalje razvijali. Tu gre torej za nov zgodovinski pojav; za to, da novim socialističnim lastninskim odnosom sil ne ustreza več način upravljanja te lastnine in teh proizvodnih sil.

Številni tovariši, ki vidijo oblike tega procesa (uvajanje neenakopravnih odnosov in izkoriščanje drugih socialističnih držav; nemarksistično obravnavanje vloge voditeljev, ki dobiva čisto celo obliko vulgarnih zgodovinskih potvorb ter oboževanje, podobno tistemu v absolutnih monarhijah; razlike v plačah, ki so večje kot v buržoazni birokraciji in se gibljejo od 400 do 15.000 rubljev; ideološko forsiranje velikoruskega nacionalizma ter podcenjevanje in podrejanje vloge, kulture in zgodovine drugih narodov; politika razdeljevanja vplivnih področij s kapitalističnimi državami, monopol pri razlagi marksistične ideologije in taktike mednarodnega delavskega gibanja ter uvajanje metod laži in obrekovanj v delavsko gibanje; zanemarjanje proučevanja Marxa, Engelsa in Lenina, zlasti njihovih postavk o zakonitosti prehodnega razdobja in komunistične družbe; podcenjevanje vloge zavesti — zlasti zavesti množic — v borbi za novo družbo; tendence za dejansko likvidacijo socialistične demokracije in spremenitev te demokracije v golo obliko; onemogočanje

borbe mišljenja in zaviranje pobude množic, t. j. — osnovne proizvodne sile, prav s tem pa tudi proizvodnih sil v splošnem; revizija filozofskih osnov marksizma itd. itd.), ki vidijo vse to in so napravili zaključke, kakršne je pokazala praksa v sporu med CK VKP(b) in sovjetsko vlado ter CK KPJ in jugoslovansko vlado, in zahtevajo teoretična pojasnila za te pojave ter to prakso, postavljajo vprašanje: od kod ti pojavi, ki so v vsem značilni za razredne formacije, kaj pomenijo in zakaj so ter ali morajo biti v socializmu? In nadalje: kakšne so prav za prav korenine teh pojavov, ali gre v Sovjetski zvezi za pojav neke nove razredne družbe, za državni kapitalizem, ali za »odklone«, za nasprotja v samem socializmu.

Predvsem je nepravilno presojati stanje nečesa, še prav gotovo pa družbenega procesa, samo po njegovih zunanjih izrazih. Le zares znanstvena analiza bistva procesa in odkrivanje njegovih notranjih zakonitosti lahko dasta človeški zavesti njegovo resnično sliko. V Sovjetski zvezi ni nikakih ekonomskih osnov za nastanek novega razreda. Tisto, kar se tam dogaja, in zunanje manifestacije, ki jih vidimo, ne pomenijo in ne morejo pomeniti vračanja v kapitalizem. Tu gre v resnici za nove pojave, ki so nastali na tleh in v okviru samega socializma. Nadalje je treba sleherni proces gledati v njegovem zgodovinskem razvoju. Začetna izhodna osnova (socialistična revolucija in diktatura proletariata, nacionalizacija kapitalistične lastnine in borba za socialistično zgraditev, je enaka tako pri nas kakor tudi v ZSSR: i tam so bile i tukaj so te osnove progresivne kot začetne. Toda razvojne tendence — do katerih je prišlo zaradi drugačnih splošnih zgodovinskih okoliščin in drugačnih pogojev v obeh državah — so druge. Pri njih je prišlo med drugim tudi zaradi tega, ker je bila ZSSR dolgo edina socialistična država, pri tem še zaostala, obkrožena od kapitalizma z relativno slabo zavestno vlogo množic v borbi za socialistično zgraditev in relativno slabimi zunanji ter notranji silami revolucije do ustvaritve privilegiranega sloja birokracije, do birokratičnega centralizma, do začasne spremembe države v »silo nad družbo«. Tudi pri nas so tendence po gospodstvu birokracije, kajti te tendence so — kot smo videli pri Marxu — zakonita nevarnost, nujen pojav, nujen ostanek stare razredne družbe v borbi za ustvaritev nove brezrazredne družbe. Toda pri nas te tendence ne bodo in ne morejo zmagati, ker so zgodovinske okoliščine druge, ker je odnos sil, ki se vsak dan menja v borbi, drugačen, ker so razvojne tendence druge — k vedno večjemu manjšanju vloge birokracije, k vedno večji iniciativi množic in resnični — da se tako izrazimo — oblasti neposrednih proizvajalcev v proizvodnem procesu. Pri tem moramo imeti pred očmi dveje: prvič: socialistična država vodi proizvodnjo že neposredno od začetka, t. j. od nacionalizacije kapitalistične lastnine in s tem dejansko uresničuje monopol pri vodstvu gospodarstva v veliko bolj orjaški in popolnejši obliki, kot pa je to v sodobnem kapitalizmu. In drugič, ker so tendence k gospodstvu birokracije v prehodnem razdobju zakoniti pojav, so dejansko hkrati tudi stihijski, spontani proces. Zato pa niso nujni nikaki resni napor in nikak »genij«, da bi zmagale. Dovolj je le ustaviti zavestno borbo proti njim in državni monopol pri vodstvu materialne proizvodnje — ki je nujen v borbi proti kapitalizmu ter v začetku socialistične graditve — se spremeniti v družbeni monopol, t. j. za posledico ima privilegirano razdelitev presežkov družbenih proizvodov in poizkuse, da bi monopolizirali vse oblike življenja ter aktivnosti družbe. Če bi se birokratska spontanost obrznila zavestno in z aktivnostjo pa pride do ukinitve monopola vodenja, prav s tem pa tudi vsakega drugega monopola ter do uresničitve Marxovega načela — da svobodna družba samih proizvajalcev neposredno tudi vodi proizvodnjo.

In končno, napačno je nove družbene pojave prav zaradi tega, ker so novi, presojati po starih, zgodovinskih primerjavah, ali če tudi še tako globokih knjigah. — Stare knjige nam lahko pomagajo, da obogatimo naše metode proučevanja, toda resnično znanstveno in resnično revolucionarno je le tisto delo, ki odkriva na temelju družbene prakse, oziroma na temelju nakopičenih eksperimentov, zakonitosti, novih pojavov. Po knjigah bi se tisto, kar se dogaja v ZSSR, lahko dogodilo, vendar se ni moralo dogoditi. Za nadaljnjo prakso in teorijo je danes bistveno, da se je dogodilo, t. j. — bistveno je: pojasniti, za kaj gre in

kaj je treba storiti, da bi se socializem — kljub vsemu — še nadalje razvijal. Toda naše ideološke napake in slabosti ne izvirajo samo iz napačne uporabe dobrih knjig na konkretno stvarnost, temveč tudi iz osvajanja posameznih napačnih mest iz površnih knjig, kot pravih postavk. Tako se navadno jemlje kot točna trditev posameznih sovjetskih teoretikov, da je pri njih že »končano« prehodno razdobje (ali, kot se to navadno reče: zgrajena socialistična družba — zgrajen socializem) in so — torej — tudi prenehale funkcije države znotraj, v razmerju do nove družbe. Seveda je taka trditev sama po sebi dogmatična, nedialektična in nezgodovinska, kajti ne razume borbe za socialistično družbo kot proces, ne jemlje je kot prehodno razdobje h komunističnim družbenim odnosom, prehodno razdobje same komunistične družbe, v kateri se novo bori proti staremu, k ostankom starega pa spada tudi sam državni mehanizem, temveč jemlje to borbo kot gotovo, končano razdobje, v katerem so avtomatično s spremembo ekonomske osnove izginila tudi vsa notranja nasprotstva. Tudi najpovršnejše obravnavanje dejstev — zlasti v razmerju do sedanje resnične vloge države v ZSSR — v družbenem in ekonomskem življenju — dela navedene postavke ne le dogmatične in napačne, temveč tudi smešne. Take postavke ustrezajo v resnici birokraciji, ki hoče prikriti pred množicami krepitev svojega privilegiranega položaja in ki se upira iti tja, kjer ji je zgodovina tudi določila mesto — v muzej starin razrečne družbe.

Po vsem moramo na to, kar se dogaja v ZSSR, gledati kot na krizo socializma, kot na krizo, do katere je prišlo v teku socialističnega razvoja v ZSSR. Ta kriza se ni niti začela z resolucijo Informbiroja, pa tudi končala se ne bo s tem, da bo nekdo teoretično pojasnil njen značaj in njene vzroke, čeprav je to zadnje nujna domneva za njeno rešitev. Seveda je ta kriza, oziroma stagnacija, absolutna le v odnosu na to, kaj vse bi se lahko tam doseglo in s kakšnim tempom bi lahko napredovali, če bi bila sproščena iniciativa množic je pa relativna v odnosu na nadaljnji razvoj proizvodnih sil, ker se tam proizvodne sile kljub vsemu še naprej razvijajo. Resolucija Informbiroja je le ključna točka tega procesa. Dokazuje — kakor tudi vse, kar se je na njeni liniji dogajalo pred njo in po njej — da skušajo birokratični elementi, ki so utrdili svoj privilegiran položaj, poiskati rešitev notranje krize v zmanjšanju svetlu, oziroma to začasno potlačiti z zunanjimi uspehi — z izkoriščanjem ter podrejanjem drugih socialističnih držav. Ker pa metode izkoriščanja in podrejanja narodov v sodobnem svetu, ki je razdeljen ter v njem na svetovnem trgu že gospoduje kapitalizem, ne morejo biti drugačne kot kapitalistične, se nujno pojavljajo kot borba za vplivna področja in kot ovira za nadaljnji razvoj socializma, kot borba za zmago socializma samo tam, v tistem obsegu in v tisti obliki, kolikor in kakor to ustreza ozkim, hegemonističnim interesom tega privilegiranega sloja. Od tod je tisto, kar neposredno koristi temu sloju — zanj teoretično tudi opravičeno in resnično. Od tod vse širša in brezobzirnejša orientacija k zaostalosti množic in njihovim temnim nagonom, podedovanim iz preteklosti, ki jih je vedno spodbujala in na katere je vedno apelirala tudi buržoazija. Imajo pa tukaj nov, drugačen pomen — pomen birokratične imperialistične ekspanzije ter gospostva birokracije enega naroda nad drugimi narodi. Naslanjanje na zgodovinsko nacionalistično zaostalost je možno v določenih okoliščinah le pri največjem narodu, pri katerem so ti ostanki najmočnejši prav zaradi tega, ker je bil ta narod dolgo vladajoči narod. Od tod subjektivni idealizem — kljub njegovi materialistični in dialektični frazeologiji — filozofiji in znanosti ZSSR, ki se tudi razvija na temelju nezgodovinskega in nedialektičnega proglašanja, da ni pri njih več notranjih nasprotstev. Na tem napačnem temelju tudi sloni celotna njihova znanstvena metodologija in praksa, ki nujno zamenjuje znanstveno delo — z apologetiko, revolucionarno prakso pa — s praktičizmom. Nacelo te metodologije je tole: Ker pri nas ni družbenih nasprotstev, zavest voditeljev natančno izraža stvarnost in je torej tisto, kar govore, ne le točno in nezmotljivo, temveč tudi zakon za razvoj same družbe oziroma — materialnega sveta.

Tako so se notranja protislovja med birokratičnim centralizmom in neposrednimi proizvajalci, oziroma ljudstvom, nujno razvila ob okoliščinah socialistične obkrožitve v zunanja proti-

slovlja — v spor med birokratičnim imperializmom in težnjo narodov, da bi svobodno ter enakopravno živelo.

Ideološke korenine vsega moramo torej iskati v reviziji glavnega vprašanja marksizma: vprašanja države, t. i. — vloge države v prehodnem razdobju, v ustavitvi revolucionarne borbe, ki se na poti h komunizmu mora razvijati tako proti ostankom kapitalizma kakor tudi proti monopolizmu birokracije in birokratizma. Preprosto rečeno, če hočemo razumeti njegovo vsebino, se lahko vprašanje omeji na tole: ali mora razvoj v socializmu v smeri krepitev monopolistične vloge države, ali z zmagom socializma v ekonomiki — v smeri odmiranja njenih funkcij.

V čem pa je bistvo samega birokratizma v prehodnem razdobju? Očividno to bistvo ni identično z birokratizmom izkoriščevalskih razredov, čeprav mu je podobno. Velika poteza birokratizma je, kakor znano, način vodenja. Vendar to ni glavno. Glavno je — družbeni odnos, ki si ga birokracija prizadeva uresničiti do ljudstva. To je odnos privilegiranih posameznikov, ki si na ekonomski podlagi — ki jo dobe z določeno funkcijo v vodenju gospodarstva — spontano prilastajo tudi »pravice« upravljanja nad neposrednimi proizvajalci, s tem pa tudi »pravico do privilegiranega položaja napram njim. — V kapitalističnem birokratizmu se je birokrat počutil kot mali človek — kar je v resnici tudi bil, ker je samo služil razredu lastnikov, v socializmu pa se počuti kot božji genij, poklican, da ukazuje — kot to lepo in natančno čestokrat poudarja tovariš Tito — ljudstvu in da se poslušno pokorava le »večjemu« geniju, tistemu, ki je na višji birokratični lestvici. Tu mora ideologija služiti birokratu, ne pa on njej. Onemogočiti ustalitev takih družbenih odnosov — je napredno in zgodovinsko delo v socializmu tako kot razbijanje buržoazne kontrarevolucije. To bo odprlo nova obzorja za nadaljnji socialistični razvoj. Kot gospodarski red je socializem postal zgodovinska resničnost, ki je kapitalizem ne more ne zanikati ne uničiti (kajti nihče ne more trajno potisniti družbe nazaj, ker je družba že dosegla nadaljnjo stopnjo razvoja), rešitev notranjih protislovij v socializmu pa postaja glavno vprašanje mednarodnega razvoja in bistveni pogoj znotraj, temveč tudi za nadaljnje zmage ne le za nadaljnji napredek socializma delovnih množic v zunanjem kapitalističnem svetu. Rešitev tega vprašanja je danes za socialistično in demokratično gibanje nujno in neodložljivo v enaki meri, kot je za delovne množice in zatirane narode — ki so brez pravic ter obsojeni na bedo, neznanje in propadanje — nujno in neodložljivo, da se zamenjajo kapitalistične oblike gospodarstva in imperialističnega zatiranja — s socialističnimi oblikami gospodarstva ter z življenjem svobodnih ter enakopravnih narodov.

Vsa današnja borba naše Partije in naših ljudskih množic ne bi imela nikakega zgodovinskega opravičila, če v resnici ne bi krčila nadaljnje poti socializmu, če ne bi pomenila borbe naprednih tendenc v socializmu proti tendencam, ki so postale v socializmu reakcionarne in konservativne ter zavirajo njegov nadaljnji razvoj. Pot, po kateri danes hodimo, je nova v zgodovinskem pogledu, kajti po njej ni hodila pa tudi sedaj ne hodi nobena socialistična država. Mi smo hegeljanska negacija sedanjega stanja v socializmu in prav s tem kri in meso njegovega nadaljnje razvoja. Sele z našo današnjo borbo — prav zato, ker postavlja nova vprašanja v socializmu — je prestopila naša revolucija, čeprav nova po obliki in po zavestnem angažiranju množic tako subjektivno kakor tudi objektivno nacionalne okvire in postala pojav, ki ima mednarodni pomen.

Zato pa ravna jo nekateri tovariši nedialektično in nezgodovinsko, ko se čudijo, da številnih stvari v ZSSR nismo videli že poprej. Ti so spregledali dvój: prvič, da le kopičenje revolucionarne prakse, da le družbena konkretna borba tudi omogoča nadaljnjo obdelavo teoretičnih postavk marksizma, in drugič, da je bilo zgodovinsko neizbežno, da neka partija — in to je bila naša — stopi na originalno revolucionarno pot v sodobnih, originalnih novih okoliščinah, potem pa šele lahko postane kritik sedanjega že dogmatičnega in statičnega stanja v socialistični teoriji ter pionir borbe za spremembo materialnih družbenih odnosov v socializmu. Če hočemo nekaj teoretično zanikati, moramo poprej to preizkusiti z množičnim eksperimentom, v družbeni borbi pa z revolucionarno prakso milijonov. Nove znanstvene teorije — če hoče v resnici taka biti — ne moremo izmi-

sliti v naprej. Taká teorije izhajajo od takratne teorije in zanika to teorijo šele po nujni količini prakse. Tako moramo po mojem mnenju gledati na vprašanje, zakaj mnogochesa nismo že prej videli, oziroma da smo na veliko stvari naivno gledali. Dialektika se je tudi tokrat pokazala za neposlušno nasproti ljudem. Samo tisti, ki so najbolj ljubili Sovjetsko zvezo in se najdosledneje borili z njo na isti podlagi, oziroma ki so se najodločneje borili za socializem, so lahko edino tudi postali naravni in zakoniti kritiki sedanjega stanja v Sovjetski zvezi oziroma — v socializmu.

Nekaj sem že povedal, da so tendence h gospostvu birokracije v prehodnem razdobju zakonit pojav. Toda niso le pojav v eni državi ali le v državah, kjer je proletarijat prišel na oblast. Internacionalni značaj tega pojava izvira prav iz internacionalističnega pomena socializma ter iz idejnih slabosti gibanja, ki smatra razvojne oblike v Sovjetski zvezi za absolutne: kot edino možne in edino pravilne, brez zveze z zgodovinskimi okoliščinami njihovega nastanka in njihovim zgodovinskim razvojem. Toda korénine za mednarodni pomen tega pojava moramo predvsem iskati v spremembi družbenih zgodovinskih okoliščin: socializem je zgodovinsko zmagal, oblast proletariata ni samo uresničena v številnih državah in na velikanskih prostorih, temveč je tudi preostali kapitalistični svet v takem notranjem stanju, ki ga neizbežno, v najrazličnejših oblikah neusmiljeno sil v socializem, pri čemer povzročajo samo nedemokratična in hegemonistična politika sovjetskih voditeljev ter sploh idejne slabosti gibanja v vseh državah, da borba proletariata za oblast in borba odvisnih držav nista postali zavestna dnevna naloga delovnih množic.

V takih okoliščinah se ne drže «linije» sovjetskih voditeljev le tisti oportunistični, nenaečni in v jedru deklasirani elementi v državah, kjer je odstranjena oblast kapitalistov, ki izražajo birokratske tendence v socializmu, temveč tudi podobni elementi v delavskem gibanju v kapitalističnih državah, ki se jim kaže možnost in upanje, da bi s pomočjo sovjetske armade prišli do privilegiranih birokratičnih pozicij (kolikor ne gre tudi za neozdravljive dogmatike, ki ne morejo videti novih pojavov in za katere praksa ni merilo pravilnosti teorije, temveč je treba to prilegljati in utesnjevati v teoretične modele, če pa to ne gre, tedaj — toliko slabše za samo prakso). Vsi ti «voditelji» vedo, da so v borbi zoper nas poslužujejo obrekovanj in laži, vendar delajo to zaradi tega, ker to v jedru ustreza njihovim družbenim in materialnim privilegijem.

Birokratizem pa je, kakor vemo, zakoniti ali, kakor se popularno pravi: zakleti sovražnik komunizma in socialistične demokracije, sovražnik svobode ljudstva in svobodne iniciative ter svobode delovnih množic in posameznikov. Tuji pojavi tako imenovane informbirojevščine pri nas so takega značaja. To so tendence k privilegiraneemu položaju deklasiranih in raznarodanih elementov. Takí pojavi so mogoči v tej ali oni obliki tudi v prihodnje. In ker je objektivno tako, smo kot revolucionarji subjektivno dolžni, da se praktično — v imenu socializma in sreče ter svobode svojega ljudstva — temu upremo in te tendence razbijemo.

Tovariši in tovarišice!

Marx in Engels sta nas učila o solidarnosti vseh delovnih ljudi. Sovjetski voditelji so to solidarnost — izkoriščajoč jo v sebične namene — dejansko razbili. Veliki proletarski revolucionar Lenin je teoretično obdelal in se praktično boril za enakopravnost narodov v socializmu v vseh oblikah njihovega življenja. Sovjetski voditelji so to načelo — izkoriščajoč notranje slabosti posameznih držav v borbi proti kapitalizmu ter pritisk zunanega kapitalističnega sveta nanje — poteptali ter spremenili v hegemonijo nad njimi.

Mislilo se je — in to je bilo in tudi je pravilno — da so lahko socialistične države neodvisne samo relativno, t. j. neodvisne, kolikor to začenja njihove medsebojne odnose (kar je istovetno s priznanjem pravice narodov do samoodločbe), kadar pa gre za odnose do kapitalističnega sveta — med seboj odvisne in obvezane k vojaški ter gospodarski zvezi.

Ta načela je razložil Lenin. Toda hkrati z Engelsom je opozoril, ker je imel v mislih možnost notranjih protislovij v prehodnem razdobju, tudi na to, da bi si posamezne socialistične države oziroma njihovi voditelji mogoče zazeleli usesti se na hrbet novim socialističnim državam.

Glejte, kaj pravi na nekem mestu:

V svoji brošuri «Socializem in kolonialna politika» (Berlin 1907) je objavil Kautsky, tedaj že marksist, Engelsovo pismo z dne 12. septembra 1882 pisano njemu, ki je velikanskega pomena za vprašanje, ki nas zanima. Tu je glavni del tega pisma:

«... Po mojem mnenju bodo kolonije v pravem smislu, to je države, ki so naseljene z evropskim prebivalstvom, Kanađa, Avstralija, vse postale samostojne, nasprotno pa bo podrejene države, ki so naseljene z domačini, Indijo, Alžir, holandske, portugalske in španske posesti, moral proletarijat začasno prevzeti in čimprej mogoče dovesti do samostojnosti. Kako se bo ta proces razvijal, je težko reči. Indija bo mogoče izvedla revolucijo, celo zelo verjetno, ker pa proletarijat, ki se osvobaja, ne more voditi kolonialnih vojn, se bo moral s tem sprijazniti, kar pa seveda ne bo šlo brez najrazličnejšega rušenja. Toda takih stvari se ne more ločiti od nobene revolucije. Isto se lahko odigra tudi drugje, n. pr. v Alžiru in Egiptu in za nas bi bilo to celo najbolje. Mi bomo imeli dovolj dela doma. Ko bodo reorganizirani Evropa in severna Amerika, bo to dalo tako kolosalno silo in tak zgled, da nam bodo polcivilizirani narodi s mi podali roko, za to bodo poskrbele že same ekonomske potrebe. Skozi katere socialne ali politične faze bodo morale te države tedaj iti, dokler tudi same ne bodo prišle do socialistične organizacije, o tem bi, mislim, lahko danes postavili samo precej ne-potrebné hipoteze. Samo eno je nedvomno: zmagoviti proletarijat ne more nobenemu tujemu narodu vsiliti nikakršne osrečitve, ne da bi s tem izpodkopal svojo lastno znago. Seveda pa to nikakor ne izključuje obrambnih vojn različne vrste...»

Engels nikakor ne misli, da bo «ekonomsko» samo po sebi in neposredno odstranilo vse težave. Ekonomski prevrat bo prebudil vse narode, da bodo podali roko socializmu, toda pri tem so možne tudi revolucije — proti socialistični državi — in vojne. Prilagojevanje politike ekonomiki se bo nujno izvršilo, toda ne takoj in gladko, enostavno povedano, ne neposredno. Kot «nedvomno» postavlja Engels samo eno brezpogojno internacionalistično načelo, ki ga uporablja glede na vse «tuje narode», t. j. ne samo kolonialne: Vsiljevanji jim osrečitev bi pomenilo izpodkopati zmago proletariata.

Proletariat ne bo postal svet in imun pred napakami ter slabostmi samo zaradi tega, ker bo izvedel socialno revolucijo. Toda možne napake (sebični interesi — poskušati se vsesi na tuj hrbet) ga bodo nujno dovedle do spoznanja te resnice. Prav danes tudi gre za podobno stanje, ki sta ga teoretično genialno napovedala Engels in Lenin, v katero so mednarodno delavsko gibanje in države, ki stopajo na pot socializma, dovedli «nezmotljivi» zmagovalci.

Podrejanje, izkoriščanje in onemogočanje svobodnega socialističnega razvoja v novih socialističnih državah, ki se je spreminilo v sistem odnosov med sovjetsko vlado ter temi državami, ni le postavilo na dnevni red vprašanje neodvisnosti držav v socializmu in njihovih medsebojnih odnosov, temveč je prav tako bistveno spremenilo tudi pomen odnosov med Sovjetsko zvezo ter vodilno državo kapitalističnega sveta — ZDA. Prav s tem, da je Sovjetska zveza vsilila in «uzakonila» hegemonijo «vodilne sile», je spremenila pomen spora dveh sistemov ter ga pretvorila iz borbe za rušenje kapitalizma v borbo za razdelitev na kapitalistična in «socialistična» vplivna področja, oziroma — na področja vodilne kapitalistične in «vodilne» socialistične države. Sovjetski voditelji so v praksi postavili problem z drugimi državami in narodi — bodisi pod ameriško ali svoje gospostvo, čeprav kaže ves sodobni razvoj — tako v kapitalizmu kakor tudi v socializmu — tendence k vedno večji neodvisnosti, svobodi in enakopravnosti narodov. Sovjetska vlada in podrejene vlade niso le razvezale vojaško ter gospodarsko zvezo s socialistično državo — Jugoslavijo, temveč so proti njej organizirale gospodarsko blokado in nasilni pritisk, vstevši tudi grožnje z vojno, s čimer so bila poteptana vsa leninistična načela o odnosih med socialističnimi državami. Vse to in tako stanje je postavilo za sleherni narod, gotovo pa za tiste v socializmu, problem borbe za ohranitev njihove neodvisnosti, problem borbe za enakopravnost, in to v odnosu do ZDA kakor tudi v odnosu do ZSSR. Toda tako stanje ni le postavilo ta problem, temveč daje hkrati tudi realne domneve, da lahko vsak narod, ki ima dovolj notranjih

revolucionarnih sil, ta problem tudi uspešno reši. Naša revolucija, katere nadaljnji razvoj poteka v borbi za socialistično zgraditev, je našla v sebi dovolj notranjih sil, da ni »izbrala« hegemonije, temveč da se samostojno razvija, s čimer hkrati kaže prot drugim narodom tako v njihovi borbi proti kapitalističnemu imperializmu kakor tudi proti poizkusom vzpostavitve »socialistične« hegemonije. Sele poznejša zgodovina bo mogla popolnoma oceniti, kakšen pomen ima ta smeli in doslej neznani podvig male in relativno nerazvite države. Doktrinarji in dogmatiki, ki vedno gledajo nazaj in presojaajo življenje po knjigah, zaradi česar tudi niso sposobni, da bi sprevideli nove elemente v razvoju, se zindejo pred vprašanji: kaj je s centrom revolucije, kaj je z glavno silo socializma? Ne vidijo že gotovih zgodovinskih dejstev: obstvene slabitve kapitalizma, pojavov nasprotstev v socializmu in hegemonizma v zunanji politiki ZSSR, kar je spreminjalo tudi značaj odnosov med njo in kapitalizmom, novih oblik revolucije in socialistične demokracije itd. Doktrinarji in dogmatiki ne morejo zanikati, da imamo — celo po pravilni in dosledno pojmovani dogmi ter doktrini — prav, toda — toda — naše stališče vendar slabi »center« in »glavna sila«, njemu pa je zopet vendar treba vse podrediti. Kam gre s tako bedno oportunistično logiko socializem? Do kod bo vse to končno prišlo? Razen tega pa »center« in »glavna sila« ne moreta biti tam, kjer so zapustili pozicije marksizma-leninizma, temveč tam, kjer gre razvoj socialistične teorije in prakse naprej. Ne mislim s tem reči, da želimo biti »center« in »glavna sila«, in to ne le zaradi tega, ker je to za nas objektivno nemogoče, temveč ker danes objektivno to ni niti nujno: danes ni samo ena socialistična država, in — torej — morejo biti vse skupaj ali posamezne — oziroma socialistični odnosi med njimi bi tudi morali biti — in edino morejo biti — resnični center ter glavna sila za narode in gibanja, ki se trgajo iz kapitalističnega suženjstva. Bistvo stvari je torej v doslednem čuvanju ter razvijanju marksistične teorije in prakse, ne pa v mehaničnem obravnavanju »centra« in »glavne sile« po številu in materialni moči te ali one države, tega ali onega gibanja. V tem pogledu ni nikakršnega dvoma, da sta naša Partija in naša država pionirja borbe, tako za nove v resnici socialistične odnose med narodi ter državami, kakor tudi za dosledno uporabo marksistično-leninističnega nauka o vlogi države v socializmu, o krepitvi in razvijanju socialistične demokracije, ki je edino mogoče z vsestranskim sproščanjem iniciative množic oziroma — s stalnim vedno širšim ter pogumnejšim pri-tegovanjem množic k vodstvu države in gospodarstva, z uresničevanjem načel samouprave ljudstva.

Borba za socialistično zgraditev dobiva pri nas vedno bolj prav ta pomen. Toda nujno je morala dobiti — zaradi okolnosti, o katerih sem govoril — tudi pomen borbe za narodno neodvisnost.

Številni napredni ljudje na svetu, ki mislijo tradicionalno, da mora vsaka majhna država imeti pokrovitelja, in ne vidijo novih momentov v mednarodnem razvoju kot celoti, posebej pa v razvoju naše revolucije, nikakor ne morejo razumeti, kako se Jugoslavija more obdržati. Ni potrebe, da bi o njih govorili, kajti prav zgodovinski razvoj jim bo pojasnil in potrdil pravilnost naših postavk. Toliko prej pa je treba odgovoriti tistim, ki se »boje«, da bomo konec koncev vendar morali — kot se to navadno reče — oditi na Zapad — t. j. vrniti se v kapitalizem. Mar se to more zgoditi? Ne, ne more. Naša revolucija je našla v sebi ne le silo, da je vrgla buržoazijo in krepko stopila na pot socialistične graditve, temveč tudi to, da se je uprla sovjetskemu hegemonizmu in začela borbo za nadaljnji razvoj socializma. Narava našega in družbenega reda ne dovoljuje nikakršnega povratka v kapitalizem. Korakali bomo samo naprej — k nadaljnji socialistični graditvi. Dokler bo utripalo revolucionarno srce v naših delovnih ljudeh, dokler jih bo vodila naša revolucija, ne bo mogel tega nihče izvesti. Tega tudi nihče od zgoraj ne bo poizkušal, kajti prav to in prav takšno ljudstvo, prav to in prav tako Partijo vodijo in so tudi iz nje zrastle tovariši Tito ter vodilni tovariši. In dokler bo utripalo Titovo srce, dokler bo utripalo srce njegovih tovarišev iz časov borbe za zgraditev Partije, iz časov osvobodilne borbe in revolucije, dokler bo utripalo srce milijonov borcev za ljudsko oblast in socialistično zgraditev, dokler bo utripalo srce novih rodov, ki se vzgajajo kot svobodni ljudje naše izmučene in slav-

ne domovine — se bodo naši pobrateni, svobodni in enakopravni narodi, naša domovina Federativna ljudska republika Jugoslavija, razvijali samo kot svobodna in neodvisna socialistična država.

Tovariši in tovarišice!

Nekje v začetku sem vam obljubil, da bom govoril tudi o socialistični graditvi pri nas. Tu in tam sem rekel. Mislim, da vam ni treba govoriti o velikanskih uspehih in pomembnih težavah in slabostih, ki jih odkriva dosežanja borba za to zgraditev, kajti tako prvo kakor tudi drugo poznate iz govorov naših voditeljev, pa tudi iz osebnih izkušenj. Toda mislim, da bi bilo treba opozoriti na neko posebno vprašanje. Pri tem se naslanjam na misel tov. Tita, ki jo je izrekel v svojem govoru v Splitu, namreč: da niso glavno stroji, temveč ljudje, in zares, čeprav zahteva borba za socialistično zgraditev, zgraditev moderne tehnike, oziroma je taka tehnika v določenem smislu celo pogoj za to zgraditev, moramo vedeti, da tehnika sama po sebi ni glavno v socializmu, temveč da so glavno družbeni odnosi. Če socialistična demokracija ne zastane v svojem razvoju in v svoji borbi proti buržoazni reakciji ter birokraciji, če je iniciativa množic sproščena, tedaj bodo lahko svobodni ljudje — ne glede na vse težave — ustvarili tehniko in omogočili njen nadaljnji razvoj.

Vprašanje ljudi, t. j. vprašanje iniciative množic in razvoja socialistične demokracije, mora biti po mojem mnenju glavno vprašanje v borbi za našo socialistično zgraditev. Spoznavanje, kakšen smisel ima to vprašanje za vas in drugo ljudsko intelektualci zaradi zatiralne razdelitve dela na duševno in fizično, podelovane še iz kapitalizma, in nujno zaradi tehnične in druge zaostalosti, nagnjeni, da ne sprevidijo njegovega pomena v borbi za novo družbo. Trdi se — in to popolnoma upravičeno, da inteligenca ni in ne more biti poseben družbeni sloj in da le »služi« določenemu razredu. Toda to ni treba, da bi bil zakon tudi za novo socialistično inteligenco, prav gotovo za našo, ki se v celoti vzelo, nesebično zavzema prav za tako smer razvoja pri nas, o kakršni sem govoril. Beseda je o novi — novi po zavesti — inteligenci, ne pa o tisti, ki zares služi našemu delavskemu razredu in delovnim množicam v njihovi borbi za socialistično zgraditev, ne glede na to, da je mogoče takega ali drugačnega prepričanja. Ta nova inteligenca, ki nastaja in že obstaja, mora vedeti, da je del delovnega ljudstva, ki se bori za svoje boljše življenje in za novo družbo ter mora kot taka tudi nastopati do nje. To pomeni, da se mora zavestno boriti proti slehernemu birokratičnemu ukazovanju ljudstvu, proti tistemu, pravi ljudski inteligenci tujemu stališču, da je intelektualac nekaj drugega, boljšega, nadarjenejšega od preprostega delovnega človeka. V novih družbenih odnosih se mora intelektualac počutiti kot navaden človek iz množice, ki vdano in zavestno opravlja delo, ki ga mu je ljudstvo zaupalo. Vedeti mora, da danes opravlja »izjemno« delo zaradi tega, ker je kapitalizem ustvaril razliko — ki je mora socializem začasno od njega podedovati — med njim ter navadnim preprostim človekom, zaradi tega, ker kapitalizem zgodovinsko ni bil pa tudi ni mogel biti sposoben dati temu zadnjemu možnost, da bi se v delu posluževal takega »privilegija«, kar mu bo komunizem zagotovil in tako uničil tudi vse privilegije ter razlike med ljudmi. In samo takji intelektualci, taki običajni, preprosti ljudje, ki se počutijo kot del ljudstva, kot preprost navaden človek, morejo tudi razvijati svojo nadarjenost ter se pogumno tako kot drugi svobodni delovni ljudje lotevati novih problemov — tako na teoretičnem kakor tudi praktičnem, znanstvenem in tehničnem področju.

Niti za hip ni treba dvomiti, da boste vi kakor tudi druga inteligenca razumeli, kakšno je bistvo nove vloge nove inteligence. Drugače ne more niti biti, kajti naši novi družbeni odnosi, ki so nastali in nastajajo, dopuščajo hkrati vse domneve, da bo inteligenca del, — dele ljudstva, ki se bori z nesluteno požrtvovalnostjo in junaštvom ter na razvalinah stare družbe že gradi svoj novi socialistični dom svobodnih ljudi in narodov.

Naj živi naša ljudska inteligenca, ki pod vodstvom Partije in tov. Tita pogumno koraka po novih poteh borbe za socialistično zgraditev, za vsestranski razcvet, svobodo in neodvisnost naše domovine.

NOVA LINIJA VLKA ČERVENKOVA

Červenkov niti z besedico ne omenja ključnega vprašanja, namreč politike industrializacije in elektrifikacije Bolgarije, politike zgraditve lastne industrije in surovinske baze, ki je formulirana v sklepih petega kongresa, čeprav je ta politika dejansko postavljena na zatožno klop.

Dokler je bil Dimitrov fizično sposoben, da je vodil Partijo in državo (to je bilo približno do XVI. plenuma, potem pa je javno nastopil samo na petem kongresu BKP nakar se je dokončno umaknil iz javnega življenja) so bili napori ljudstva in Partije dejansko usmerjeni na graditev socializma. V tem pogledu je bilo doseženih nekaj uspehov, ki pa bi bili lahko mnogo večji, ko bi se sovjetska vlada odkrito ne vmešavala v gospodarska vprašanja Bolgarije in ko ne bi bilo sabotaže preko posameznih članov CK, med drugim tudi preko samega Červenkova. Sovjetska teza, naj ostane Bolgarija agrarno in surovinsko področje, prilagojeno potrebam ZSSR, se uveljavlja od petega kongresa čedalje bolj odkrito. Bolgarsko vodstvo se je v praksi odreklo liniji, začrtani na petem kongresu. Podatki o industrializaciji in elektrifikaciji države ter pospeševanju in socialistični preobrazbi kmetijstva v poldrugem letu to zelo očitno osvetljujejo.

Izmed velikih, v planu predvidenih objektov, naj bi bili zgradili tovarno za proizvodnjo dušičnih gnojil z zmogljivostjo 150.000 ton letno. Rusi so obljubljali stroje zanje, pa jih niso dali. Dela so se začela leta 1948 (namesto 1947, kakor je bilo predvideno), zadnji odlok bolgarske vlade in CK Partije pa določa, naj bi se dela končala šele leta 1953, zmogljivost pa naj bi znašala 50.000 ton letno. Leta 1947 in 1948 so začeli graditi več elektrarn. Dimitrov je na kongresu Otečestvene fronte leta 1948 rekel, da bodo elektrarne kmalu potrojile zmogljivost bolgarskega elektrogospodarstva in da bodo baza za zgraditev nove industrije. Po navodilih sovjetskih strokovnjakov pa mnoge izmed teh central ne grade več kot električne centrale, marveč kot vodopade. ZSSR je na primer obljubila, da bo leta 1946 dobavila za termocentralo «Stalin» v Sofiji (do leta 1948 se je imenovala «Trajčo Kostov») najmodernejša stroje, del strojev pa je prispel šele leta 1948. Rusi so poslali stare angleške stroje. Ko so Bolgari ugovarjali, da so to stari angleški stroji, so sovjetski strokovnjaki odredili, naj odstranijo z njih angleške napise. Takšna je elektrifikacija Bolgarije. Tisk je pisal, da industrija ni mogla izpolniti plana, ker ji je primanjkovalo električne energije.

Bolgarija naj bi po planu zgradila tudi tovarno za vodno visokokakovostnega jekla in valjarno, ki bi bili po sedanje in nove industrije. V tisku ni nobenih vesti, da dve tovarni gradili. Na junijskem plenumu CK je član CK Peko Takov govoril, da «ni motik, srpov, kos in plugov. Kmetje so ostali brez motik», pravi Takov, «nismo jih niti izdelali, niti uvozili». Iz tega je videti, kakšno je stanje industrije za predelovanje železne rude in tistih industrijskih panog, ki so povezane z njo.

Plan je tudi določal, da bi morali že leta 1946 dokončati cementarno «Vulka», ki so jo bili začeli graditi Nemci. Leta 1948 je začela obratovati prva peč. Bolgarski tisk je dolgo in široko poročal, da bo Sovjetska zveza dala stroje to tovarno. V resnici pa je dala samo nekaj strojev, in tiste, ki so jih našli Rusi v Vzhodni Nemčiji, pripravljeno odpošiljatev v Bolgarijo. Tako je Bolgarija dvakrat plačala stroje, enkrat Nemcem, drugič pa Rusom. Bolgarska tekstilna industrija zdaj večinoma predeluje sovjetski bombaž in v njej ki gre po predelavi večinoma v ZSSR. Sovjetska zunanja vina razpolaga približno z dvema tretjinama bolgarskega dela tobaka, bolgarski državljani pa kupujejo kožuhe, na katerih so znamke sovjetskega izdelka (izdelali so jih v podjetjih, ki so pripadla ZSSR kot nemško premoženje).

Rudna bogastva Bolgarije še niso dovolj raziskana. Zato je znano, da so v bolgarski zemlji ležišča železa, svineca, uranija in zelo bogata ležišča premoga. Vsa ta ležišča iskajo za izvoz v ZSSR pod neposrednim vodstvom sovjetskih strokovnjakov. Nekatere rudnike, tako n. pr. rudnik uranija blizu Sofije, straži sovjetska straža. Z večino bolgarskega premoga, zlasti črnega premoga iz Pernika, razpolaga sovjetska zunanja trgovina. Bolgarija je samo formalno lastnik svojega rudnega bogastva. Z njim ne razpolaga in ga tudi ne more uporabljati kot surovinsko bazo za zgraditev lastne industrije. Tempo razvoja surovinske baze in mehanizacije del je odvisen od sovjetskih strokovnjakov in potreb sovjetskega gospodarstva. Razumljivo je, da v takih pogojih o zgraditvi lastne industrije sploh ni mogoče govoriti.

Tako se Bolgarija sistematično spreminja v surovinski privesek ZSSR. Industrijskih objektov tam sploh več ne gradijo. Tam samo še združujejo in obnavljajo stare delavnice in tovarne. To pa seveda ni industrializacija države. Toda Vlko Červenkov tega tudi ne postavlja kot nalogo. Z večkrat je govoril,

ni, da je osnovna naloga, pridobiti čim več rud in pisanih kovin za izvoz.

Georgij Dimitrov je na petem kongresu BKP začrtal linijo pospeševanja kmetijstva in njegove socialistične preobrazbe s ustanavljanjem kmečkih obdelovalnih zadrug. Zgradili naj bi industrijo knetijskih strojev industrijo umetnih gnojil ter mreže jezov in električnih central.

Vodstvo BKP je uresničevalo to linijo na vasi v glavnem preko vodstva Bolgarske kmečke zveze (BZNS), ki je ločena od kmečkih množic in nima večjega vpliva nanje. V septembru 1948 je poslal CK vsem okrajnim komitejem in partijskim organizacijam na vasi pismo, v katerem jih poziva, naj stopajo v kmečke obdelovalne zadrug in pomagajo, da bodo postale množične. Direktiva Partije je bila, naj kmetov brez zemlje ne sprejemajo v zadrug, češ da so potrebni kot delovna sila v industriji in rudarstvu.

Število zadrug je res hitro naraslo, vendar pa je bil položaj na vasi od pomladi 1949 zelo napet, ker je bilo mnogo primerov, da so kmete silili v zadrug. Tistim, ki se niso hoteli vključiti vanje, pa so jemali najboljšo zemljo, pašnike in sadovnjake. Na junijskem plenumu CK je Vilko Červenkov gotovil zmedo in razsulo na združnem sektorju. V imenu CK je razglasil, da je razveljavljena sleherna vključitev kmetov v zadrug in odvzem zemlje nezadružnikom, na drugi strani pa je dovoljeno sprejemati v zadrug tudi kmete brez zemlje.

Po sklepu junijskega plenuma so bile ustanovljene posebne državne komisije, ki so kar na mestu popravljale napake. Ko so prišlo iz zadrug so dobile te komisije, dokazuje primer pritožba Kazanik. Sekretar CK Kazanik Ivan Knev je na posvetovanju v CK rekel: «Mi smo popravljane napak v zadrugah komčali. Iz 24 zadrug smo prejeli 1619 pritožb». Komisijam so kmalu odvzeli pooblastila in jim priporočili, naj izdatnejše popravke opuste. Bolgarska vlada je izdala v juliju odlok, po katerem je bilo ustavljeno nadaljnje ustanavljanje kmečkih obdelovalnih zadrug. V utemeljitvi je bilo rečeno, da je plan ustanavljanja zadrug prekoračen in zato jim država ne more nuditi gnotne pomoči. Zanimivo je, da je «Rabotničesko delo» (23. julija 1949) hkrati priobčilo uvodnik, v katerem je bilo rečeno, da bo vlada podpirala privatna gospodarstva s semejem, gnojili, kmetijskim inventarjem, krediti in drugim, da bi se povečala proizvodnja in da bi gospodarstva rešili «pred razpadanjem». Kadar gre torej za zadrug, jih država ne more podpirati, nima materiala, kadar pa gre za privatna gospodarstva, ga ima. To je res čudna pomoč kolektivizaciji vasi! (Dejansko se je za tem skrivala direktiva ZSSR, ker je kmetijska proizvodnja silno padla, tako da je Bolgarija zaprosila ZSSR za «pomoč» v žitu. «Pomoč» ji je bila slavnostno obljubljena, koliko žita pa je v resnici dobila, lahko sklepamo iz dejstva, da je vodstvo BKP odredilo, naj se uporabijo «vsi ukrepi» za izpolnitev prvotnega plana odkupa, bolgarski tisk pa ni poročal o sprejemu tega žita, čeprav piše sicer tudi o najmanjši dobavi iz ZSSR).

Odlok, da je nadaljnje ustanavljanje zadrug ustavljeno, je zbeegal komuniste v partijskih organizacijah na vasi. V pismu Centralnemu komiteju iz Belogradička je rečeno: «Resolucija junijskega plenuma ne le da stanja ne bo izboljšala, marveč ga bo znatno poslabšala, ker je zdaj bogatemu kmetu omogočeno, da bo še nadalje obogateval». Angel Lecev je na ple-

numu Okrajnega Komiteja v Svilengradu rekel: «V naši gospodarski politiki vidimo odklon — korak nazaj. S podražitvijo žita bomo ohrabili kulaka in povečali črno borzo». Ivani Knev je zahteval na posvetovanju v CK pojasnila, ali gre zdaj za novo gospodarsko politiko ali ne: «Odkrito smem izjaviti, da so nastale nejasnosti in da to ovira delo našega vodilnega kadra». Partijska revija «Partien robotnik» je objavila mnogo podobnih primerov.

O tem, koliko je industrija pripomogla in koliko lahko pripomore k pospeševanju kmetijstva, smo že govorili. Po dvehletnem planu naj bi bili zgradili 9 velikih in 12 manjših jezov za umetno namakanje približno 15 milijonov dekarov zemlje (okrog 1,5 milijona hektarov). To bi donos žita in drugih pridelkov potrojilo. Toda iz govora Vika Červenкова (lani 16. decembra) je videti, da je začel leta 1949. obratovati samo en jez «Vasil Kolarov» in še ta samo delno.

Politika sedanjega vodstva Partije je privedla do «razpada» privatnega gospodarstva na vasi, do kompromitiranja kmečkih obdelovalnih zadrug v očeh revnih in srednjih kmetov (od junija do konca decembra minulega leta je bilo ustanovljenih samo 12 zadrug), privedla je do tega, da se je vprašanje kruha silno zaostri.

Sovjetska zveza je zainteresirana na razvoju kmetijstva v Bolgariji, zlasti na večjem pridelku industrijskih rastlin in tistih kultur, ki jih sami primanjkuje. Na junijskem plenumu je član CK Peko Takov rekel, da so njemu in Tiku Cernokolevu sovjetski tovariši na mednarodni konferenci v Pragi svetovali, naj bi v Bolgariji rajonizirali kmetijstvo na podlagi privatnega gospodarstva, da bi lahko dajalo tržne presečke. Bolgarija pridelala letno okrog 20 milijonov kilogramov grozdja. Vsako leto poleti, pred trgatvijo, kupi tržlanska sovjetska komisija pijače, ki jih pridelajo iz grozdja. Lani je kupila samo vinskega destilata (jakosti 65 stopinj) 20 milijonov litrov.

«Rabotničesko delo» je letos 21. januarja poročalo, da se je Stalin, ko je bil Červenkov pri njem v Moskvi, zelo zanimal za razvoj kmetijstva in ga vprašal, kako kaj obrodijo v Bolgariji limone, pomaranče, mandarine in industrijske rastline, kako je z uvajanjem novih kultur, ali more v Bolgariji uspevati rastlina čumiz (ki so jo prinesli v ZSSR iz Kitajske), iz katere se pridobiva hranilna in okusna kaša, ki bi lahko zamenjala kruh, in podobno. Stalin je dal Červenkovu poln kovčeg raznih semen z navodili in literaturo za njihovo uporabo, Červenkov pa jih je slavnostno zročil načelniku Znanstvenoraziskovalnega zavoda.

Ze 18. januarja je bil sestanek članov Politbiroja CK BKP in ministrov s strokovnjaki na področju kmetijstva. Červenkov je na sestanku med drugim rekel: «Našo državo čaka preobrazba kmetijstva, da bomo povečali donos in začeli gojiti nove kulture». 12. februarja pa je ministrski svet izdal uredbi o povečanju pridelovanja industrijskih rastlin, grozdja, rož (za rožno olje) itd.

Odnos sedanjega vodstva do politike Georgija Dimitrova se zrcali tudi v tem, da so iz CK in z odgovornih položajev sistematično odstranjevali voditelje, da so njegove najožje sodelavce postopno politično likvidirali in postavljali na vodilne položaje tiste ljudi, ki so leta 1944-1945. prišli iz ZSSR, kjer so po 10 do 20 let delali v sovjetskem državnem ali partijskem aparatu. Tako so na primer v novi vladi vse važne položaje

dobili sovjetski ljudje, medtem ko so dobili stari in priljubljeni partijski borci kakor Dobri Terpešev, Jugov, Čankov in Dragojčeva, ki so pred vojno vodili borbo bolgarskega ljudstva proti monarhofašistični diktaturi, med vojno pa organizirali partijsko borbo, manj važne funkcije (Terpešev ministrstvo za delo, Jugov ministrstvo za industrijo, Čankov ministrstvo za promet, Dragojčeva pa ministrstvo za pošte). V pogojih takšne gospodarske politike se morajo ti še nadalje kompromitirati, ker ne morejo ničesar doseči. Znano je n. pr., da so šli doslej vsi ministri za industrijo v zapore.

Dobri Terpešev je bil izključen iz Politbiroja, katerega član je bil že med okupacijo. Leta 1943. je pobegnil iz zaporov in postal komandant Glavnega štaba partizanskih sil v Bolgariji. Glejte, kako je Dimitrov 15 dni pred svojo smrtjo pisal Terpeševu za njegov rojstni dan: «Tvoja mladostna čilost in življenjska radost kažeta, da leta ne ovirajo človeka, da ne bi bil jeklen borec in navdušen graditelj socialistične družbe in da ne bi korakal vedno naprej. Iz vsega srca ti želim, da ostaneš takšen še dolga leta, da bodo izpolnjene zgodovinske naloge Partije in Domovinske fronte».

Na zadnjih volitvah ljudskih poslancev izmed 45 članov tistega CK, ki je bil izvoljen pod neposrednim vodstvom Dimitrova, 15 članov ni kandidiralo za poslance, izmed 28 izvoljenih kandidatov CK pa jih je kandidiralo za poslance samo pet. Na zadnjem plenumu CK so vrgli iz njega šest na petem kongresu izvoljenih članov.

Vse to dokazuje, da začenjajo voditelji ZSSR pri uveljavljanju svoje linije v Bolgariji na hud odpor in težave, da morajo brezpogojno in kakor koli kompromitirati stare in priljubljene partijske delavce ter koncentrirati vse važne položaje v rokah ljudi, ki so prišli iz ZSSR.

Imenovani «voditelj bolgarskega naroda» je na svoj odločen izpolniti zastavljene naloge in opravičiti zaupanje Moskve. Pri tem grozi slehernemu, ki se drzne upirati, najbolje dokazuje napad na Jugova in Dobri Terpeševa, membe v vladi in izključitve iz CK. Skoraj v vsakem stavku referata poudarja Červenkov misel: «Ne na je marveč v dejanjih moramo še bolj energično vzgojiti in praviti Partijo, da bo do kraja in brezpogojno zvesta in Sovjetski zvezi, VKP(b) ter našemu velikemu in ljubljemu tovarišu Stalinu».

To so glavne značilnosti nove linije, ki jo uresničuje Červenkov.

Ce pogledamo odloke in sklepe plenarnih sestankov VKP(b), vidimo, da plenumi redno obsojajo dotedanje Partije in razveljavljajo sklepe prejšnjih plenarov. Pri je Červenkov obsodil vse dotedanje delo Partije. Takšna sa se zdj normalnemu človeku podobna nekakšnemu povanju izpričeval o lastni nesposobnosti. In ne samo to Bolgariji zdaj ni nobenega izmed znanih in starih partijskih delavcev, ki ga niso tako ali drugače obklevetali ali obsojali. Tako se je gospodarskemu razsulu pridružilo še razsulo v litičnem življenju. Očitno si prizadevajo ljudske in partijske množice še bolj zbegati, dezorientirati, da bi izgubile v lastne sile in da bi se «v praksi prepričale», da niso in sposobne za vodstvo. To ima svoj cilj. Izkušnje nam kaže, da ZSSR «nudi bratsko pomoč» ljudskodemokratskim državam ne le na področju gospodarstva, v vodstvu gospodarske marveč — če terjajo njene koristi — tudi v upravljanju države. V tem načrtu ima nemara svoje mesto tudi ta Červenkovova obsodba dosedanje politike ter kritika Dobri Terpeševa in Jugova.

KONEC